

RAZVOJ SPOLNOSTI V PREDŠOLSKEM OBDOBJU

Otrok se že rodi kot spolno bitje, to ne »postane« šele s spolnim zorenjem. Od rojstva raziskuje svoje telo in njegovo delovanje. Kmalu odkrije ugodje, ki mu ga daje stimulacija spolnih organov z roko ali s predmetom, zato ga začne ponavljati. Najpogosteje se samozadovoljevanje začne v obdobju navajanja na kahlico, saj so do takrat genitalije običajno skrite v plenički in se stopnjuje med tretjim in petim letom. Samozadovoljevanje je torej povsem normalno in običajno, slej kot prej ga odkrije vsak otrok. Otroci se samozadovoljujejo, ker jim to nudi ugodje, vendar ga ne povezujejo s predstavami o spolnem odnosu. Namenjeno je užitku, sproščanju napetosti (npr. vznemirjenja, razburjenja...) ter raziskovanju (vir: bibaleze.si, sneto 6. 1. 2014).

Samozadovoljevanje ne pomeni, da je otrok prezgodaj ali pretirano seksualiziran in nima nikakršnih škodljivih psihičnih ali telesnih posledic, pogosto otroku celo pomaga sproščati čustvene stiske. Zato lahko opazimo, da je pogostejše v stresnih situacijah, na primer ob rojstvu drugega otroka, konfliktih s starši ali vrstniki itd. Zaradi tega ima grajanje in kaznovanje otroka zaradi samozadovoljevanja prav nasproten učinek; stisko, strah in jezo ob kaznovanju si bo otrok olajšal s še pogostejšim samozadovoljevanjem. Že dojenčki sprejemajo svoje spolne organe kot predmet užitka. Mnogim staršem se zdi to kot napad »nedolžnost« njihovih otrok. Težko namreč sprejemajo dejstvo, da je njihov otrok poleg igrajočega, raziskujočega in učečega se bitja tudi SPOLNO BITJE (Schuster Brink, 1992). Do nedavnega je še veljalo prepričanje, da otrok spolno dozori s telesno zrelostjo (Ipavec, 1999).

1) FAZE RAZVOJA SPOLNOSTI V OTROŠTVU PO DVEH AVTORJIH

1.1. Sigmund Freud

Sigmund Freud je prvi opozoril, da je zgodnje otroštvo zelo pomembno obdobje otrokovega razvoja. Otrokove zgodnje izkušnje so tesno povezane s tem, kako se bo pozneje počutil kot odrasel človek. Spolnost je uvrstil med osnovne življenjske potrebe, vrednote in tudi težave.

Po Freudu se spolnost razvije preko 5 faz.

M. Batistič Zorec (2000) je opisala posamezne faze.

- **ORALNI STADIJ:** zajema prvo in deloma drugo leto otrokovega razvoja. V tem obdobju so erogena cona, ki predstavljajo otroku vir užitka usta. Najvažnejše in najpristnejše izkušnje so tako sesanje, hranjenje, požiranje, grizenje, žvečenje ...
- **ANALNI STADIJ:** predstavlja obdobje med drugim in tretjim letom starosti. Otrokov interes je usmerjen v izločanje in zadrževanje blata. Otroci kažejo v tem obdobju interes za svoje izločke, tudi s tem, da se jih dotikajo. To obdobje je ključno v smislu pridobivanja ljubezni, odobravanja in pohvale, ki sledijo uspešnemu toaletnemu treningu. Starši ne smejo pritiskati na otroka z navajanjem na čistočo, preden je na to otrok pripravljen, tako fiziološko kot psihološko, saj drugače otrok lahko doživlja občutke strahu, krivde ali jeze.
- **FALIČNI STADIJ:** traja približno od 3. do 5. leta starosti. V tem obdobju je ključen objekt oz. cona užitka spolni organ. Otrok ugotovi, da z dotikanjem spolnih organov doživlja užitek, za to obdobje je značilna masturbacija. Otroci začnejo v tem obdobju ugotavljati razlike med spoloma. Tu pride tudi do razrešitve Ojdipovega kompleksa pri dečkih in Elektrinega pri deklicah.

- STADIJ LATENCE: to obdobje traja do začetka pubertete. Erogena cona ostajajo sponi organi, vendar se opusti masturbacija zaradi strahu izgube ljubezni od staršev. V tem obdobju je značilna igra z prijatelji istega spola.
- GENITALNI STADIJ: otroci v času pubertete spolno dozori, njihov interes od istospolnih prijateljev se preusmeri k nasprotnemu spolu.

1.2. Razvoj spolnosti po GESSELU

- V času pred drugim letom starosti se otrok rad slači do golega. Vse, kar je povezano s telesom, mu je lepo in naravno, tudi opravljanje telesne potrebe.
- Po drugem letu starosti začenja otrok razlikovati otroke in odrasle po spolih. Pričenja se zavedati lastnega spola. Zanimati ga začnejo fiziološke razlike med spoloma in iz tega vidika opazuje gole ljudi.
- Po tretjem letu sprašuje za nekatere značilnosti spolov in razlike med njima. Otrok že postavlja prva vprašanja o tem, od kod pridejo dojenčki. V tej fazi je otroku dovolj čim bolj preprost odgovor (npr. rodila te je mamica).
- Po četrtem letu se otrokova radovednost še stopnjuje, bolj ga zanimajo razlike med spoloma, zanima ga, od kod pridejo otroci. Zdaj že lažje razume, da zraste v maminem trebuhu, lahko že vpraša, kako potem otrok pride ven.
- Po petem letu nastopa večja sramežljivost, zaradi katere se otrok ne mara več razkazovati pred drugimi, lahko pa prikriva svojo radovednost za spolnost. Še vedno se rad pogovarja o dojenčkih, pogosto si želi dojenčka pri hiši.
- Po šestem letu otroci vedno pogosteje sprašujejo o razlikah med spoloma, o nosečnosti, porodu in samem spočetju. V tem obdobju tudi niso REDKE SPOLNE IGRE (medsebojno raziskovanje in razkrivanje), v katerih otrok je otrok pasiven ali aktiven sodelovalec.
- Po sedmem letu že zahteva podrobnejša navodila o nastajanju človeka, nosečnosti, porodu, sposoben je dojeti preprosto resnico o vsem dogajanju. Spolna poučitev je lahko že sistematična. V tem obdobju nastajajo močna prijateljstva med vrstniki nasprotnega spola.

2) SPOLNA VZGOJA V PREDŠOLSKEM OBDOBJU

V predšolskem obdobju so si strokovnjaki enakega mnenja glede obravnave spolne vzgoje, ni potrebno, da otroci vse naučijo, kar se tiče spolnosti. Morajo pa se starši kot vzgojitelji zavedati, da je predšolsko obdobje in izkušnje, ki jih otrok pridobi v tem času, tisto, kar močno vpliva na kasnejše pojmovanje spolnosti in odnosov med spoloma.

Določeni cilji s področja spolne vzgoje so že vključeni v Kurikulumu za predšolsko vzgojo (narava in družba).

3) DILEME, POVEZANE S SPOLNO VZGOJO, S KATERMI SE SREČUJEJO TAKO STARŠI KOT VZGOJITELJI

MASTURBACIJA OTROK

Med strokovno literaturo je več razlogov za tovrstno dejanje: otroku to nudi ugodje; pomaga jim, da se umirijo ali zaspijo; iz radovednosti; lahko je posledica vnetja, otroka začne spolovilo peči, začne se praskati, drgniti. Lahko je posledica tudi stresnih situacij in je nadomestek ta premajhno pozornost staršev. Pomisliti je tudi treba, da se pogosto samozadovoljujejo tudi spolno zlorabljeni otroci, v takih primerih je samozadovoljevanje otroka moteče, pretirano.

Kako odreagirati v takih situacijah?

Pri naravnih situacijah (oblačenje, slačenje, kopanje, na kahljici) se otrokom pusti dotikati spolne organe. Otroke ni treba k temu spodbujati, niti odvrnati. Pri tem naj vzgojitelj ne napravi grdega obraza, normalno naj se pogovarja, umiva ... (Rost, 1991).

Ostanimo mirni in ne bodimo presenečeni. Zavedati se moramo, da je masturbacija popolnoma naraven pojav in nima nobenih fizičnih in psihičnih posledic. Posledica samozadovoljevanja je tudi osamljenost. V takih primerih pri otroku preusmerimo pozornost k igricam, dejavnostim, ki ga veselijo (Ipavec, 1999). Otroka je potrebno naučiti, da njegovo vedenje ni napačno. Govoriti moramo mirno in ga ne oštevati in mu tudi razložiti, da to ne sme početi kjerkoli, saj ga lahko obsoja okolica.

Še nekaj primernih ukrepov (<http://www.jana.si/2009/06/samozadovoljevanje-stiriletnice/>, 6. 1. 2014)

- Ostanite mirni in nikar ne povišujte glasu ter se ne razburjajte. Ne vzrojite, raje se mirno pogovarjajte z otrokom.
- Preveč intenzivne reakcije bi masturbacijo le še stopnjevale.
- Najbolj se obnese, da otroku preusmerjate pozornost. To bo najuspešneje, če se bo enako odzivala vsa družina.
- Ker na pogostost masturbacije zelo vpliva tudi otrokova dolgočasnost, mu dajte nove izzive.
- Nikoli mu ne vzbujajte občutka krivde.
- Nujno je tudi, da se otrok nauči, da to vedenje ni primerno zunaj doma in niti v prisotnosti drugih ljudi.
- Otroka ne opozarjajte, kadar se igra sama s seboj v zavetju svoje posteljice, spalnice oziroma v prostoru, kjer je sam. Kadar to počne vpričo drugih ali v vrtcu, pa je stvar zrela za pogovor.
- Nikoli ga zaradi masturbacije ne karajte ali celo ne udarite po rokici. Nikoli ga zaradi tega nihče ne sme zasramovati. Na srečo je čas, ko so pridigali, da se bo zaradi »grešnih dotikov posušila roka«, že krepko mimo (malo za šalo: v takem primeru bi večina pubertetnikov hodila okoli s posušeno roko).
- Otroku zavestno posvečajte več pozornosti. Več ga crkljajte, igrajte se z njim, pripovedujte mu pravljice, zabavajte se skupaj na sprehodih, kaj dobrega skupaj specite ... To velja za vso družino. Včasih več pozornosti in več kakovostno preživetega časa delata čudeže.

Samozadovoljevanje je otrokova zasebna stvar in kot tako bi jo morali starši sprejemati. Pretirana pozornost in opazovanje otroka med samozadovoljevanjem ali celo »lovljenje« otroka pri tej dejavnosti pomeni vdiranje v njegovo zasebnost, obenem pa tudi pridaja pretirano pomembno mesto spolni aktivnosti. Otrok svojega početja ne doživlja kot »neustreznega«, zato se lahko zgodi, da se začne samozadovoljevati kjerkoli. Osnovna naloga staršev v tem primeru je, da otroku dajo vedeti, da njegovo vedenje ni napačno, vendar tega ne delamo kjerkoli (kot tudi ne lulamo kjerkoli), temveč obstajajo za to bolj primerni zasebni kraji (npr. spalnica, kopalnica) (Vir: bibaleze.si, sneto 6. 1. 2014).

Otroka je potrebno naučiti, da je dotikanje spolnih organov zasebno početje, tako kot uporabljanje stranišča!

SPOLNE IGRE Z VRSTNIKI

Košiček (1992) trdi, da spolne igre zadovoljujejo radovednost otrok in so jim hkrati način istenja z odraslim okoljem. Prepričan je, da ne vsebujejo nič specifično spolnega, da ne navajajo otrok na prezgodnjo spolno dejavnost in da se otroci, ko se povzpnejo na višjo stopnjo duševnega razvoja, za takšne igre nehajo zanimati.

Tudi Rost (1991) je mnenja, da gre pri večini primerov za spolno radovednost. Otroci namreč raziskujejo, ali imajo drugi enake spolne organe, dečki hočejo videti, kako izgledajo deklice tam spodaj. Takšne

aktivnosti niso škodljive in ustrezajo otrokovim naravnim interesom. Iger ne smemo očitati ali jih označiti za nekaj grdega, saj potemtakem otrok celo življenje spolnost povezuje z nečim grdim.

Najustrezneje ravnamo, če tovrstnim igram ne posvečamo pretirane pozornosti, pač pa smo ob tem strpni in naravni. Prav pa je, da otroka naučimo, da igre niso povsod primerne. D. Haffner (2000) predlaga, da naj odrasli pohvalijo otrokovo radovednost, da pa obstajajo boljši načini za preučevanje dekliških in deških teles. Primerno je tudi, če rečemo, da je normalno, da otroka zanimajo telesa drugih, da pa ni prav, da jih gledamo in se jih dotikamo. Če to opazimo v vrtcu, je to iztočnica, da je o tem pogovorimo in tudi o razlikah med dečki in deklicami ob knjigi, da potešimo radovednost (risanka Čudežno popotovanje). Spolno igro med otroci moramo tudi kontrolirati.

Pričakovano in problematično vedenje otrok ob spolnih igrah (Haffner, 2000):

Vedenje	PRIČAKOVANO	PROBLEMATIČNO
Vedenje otrok	Smeh, radovednost, veselje	Nasilnost, jeza, strah, umaknjenost vase
Starost otroka	podobna	Več kot tri leta razlike
Dejavnosti	Slačenje, igra zdravnika, »pokaži mi in ti bom pokazala jaz«	Oralni, analni in vaginalni odnos, penetracija s prsti ali predmeti
Po pogovoru s starši	Prenehanje vedenje	Nadaljevanje odnosa

Viri in literatura:

- Batistič Zorec, M. (2000). Teorije v razvojni psihologiji. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Haffner, W.D. (2000). Od plenic do zmenkov. Tržič: Učila.
- Ipavec, D. (1999). Celostna spolna vzgoja: 0-6 let. Ljubljana: Spes
- Košiček, M. (1992). Otrok, moja skrb! Maribor: Založba Obzorja.
- Rost, D. (1991). Vzgajajmo za ljubezen. Ljubljana: Katehetski center – Knjižnice.
- Schuster, Brink C. (1994). Otroška vprašanja ne poznajo tabujev. Ljubljana: Založba Kres.